

ПІДТРИМУВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗАПАСУ УКРАЇНИ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

¹Вінницький національний технічний університет

²Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету

Анотація. Актуалізована проблема соціально-психологічної підтримки військовослужбовців звільнених в запас. Досліджені основні напрямки соціально-психологічної їх підтримки з боку держави. Проаналізовано надання послуг Державної Служби зайнятості України (ДСЗ) громадянам з числа військовослужбовців, які брали участь в антитерористичній операції (АТО) та операції об'єднаних сил (ООС) та були охоплені профорієнтаційними послугами за сприянням ДСЗ. Запропоновані рекомендації щодо підвищення рівня їх працевлаштування на макрорівні.

Ключові слова: працевлаштування; професійна адаптація; безробіття; громадські роботи; професійне навчання; профорієнтаційні послуги.

SUPPORT FOR UKRAINIAN RESERVES: SOCIO-ECONOMIC AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS

Abstract. The problem of social and psychological support of servicemen discharged to the reserve is actualized. The main directions of their social and psychological support by the state are investigated. The provision of services of the State Employment Service of Ukraine (SESU) to citizens from among servicemen who took part in the anti-terrorist operation (ATO) and the Joint Forces Operation (JFO) is analyzed and were covered by career guidance services with the assistance of the SESU. Recommendations for increasing the level of their employment at the macro level are proposed.

Key words: employment; professional adaptation; unemployment; public works; vocational training; vocational guidance services.

Актуальність дослідження пов'язана необхідністю особливого ставлення до військовослужбовців, що звільняються в запас, зокрема активних учасників бойових дій, які перебували та виконували свій військовий обов'язок в зоні проведення АТО. Адже, ця категорія військовослужбовців змушена пристосовуватись до нових життєвих умов, що потребує психологічної та соціальної допомоги й підтримки. Загальновідомо, що переважна більшість військовослужбовців, повертаючись до «мирного» життя, підпадають під вплив інших стресових факторів, які можуть бути надзвичайно небезпечними. Тому завданням держави є забезпечення їм необхідного обсягу соціально-психологічної підтримки, зокрема в сфері працевлаштування. Зазначена проблема посилюється загостренням в Україні соціально-економічної, демографічної та політичної криз.

Відповідно до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» (ст. 26) звільнення військовослужбовців з військової служби здійснюється в запас, якщо військовослужбовці не досягли граничного віку перебування в запасі та за станом здоров'я придатні до військової служби. Цей перехід до умов «мирного» життя для більшості звільнених у запас є досить складним.

Так, за даними дослідження [1] процес їх адаптації до мирних умов життя досить часто виявляється драматичною подією, зокрема виникають проблеми з подальшим працевлаштуванням; знижується конкурентоспроможність, що часто формує свого роду комплекс неповноцінності перед цивільним життям; а потреба в пошуку роботи та нових видів професійної діяльності посилюють страх змін, відчуття «приреченості» тощо. Крім того, в окремих випадках, відзначається негативне ставлення до представників влади та держави, зокрема через те, що у них може виникати відчуття непотрібності.

В результаті негативними соціально-психологічними наслідками таких факторів можуть бути, зокрема, спроби суїцидів, асоціальна поведінка, алкоголізація як відхід від реальності і, як результат – конфлікт із суспільством, друзями, родичами, членами сім'ї, не виправдане тяжіння до ризику тощо. Тому соціальна підтримка громадянам з числа військовослужбовців, які брали участь в АТО/ООС є надзвичайно важливою.

Авторами в таблиці 1 за результатами досліджень [2] здійснено аналіз надання послуг Державної Служби зайнятості України громадянам з числа військовослужбовців, які брали участь в АТО/ООС.

Таблиця 1 – Аналіз надання послуг ДСЗ України громадянам з числа військовослужбовців, які брали участь в АТО/ООС (станом на січень 2021 року)

Показник	січень 2020 р.	січень 2021 р.	зміна значення	
			%	+/- тис. осіб
Отримували послуги, тис. осіб	12,4	12,9	104,0	0,5
Мали статус безробітного, тис. осіб	10,0	10,4	104,0	0,4
Всього отримали роботу (зокрема до набуття статусу безробітного), осіб	449	301	67,0	-148
Проходили професійне навчання, осіб	253	70	27,7	-183
Брали участь у громадських та інших роботах тимчасового характеру, осіб	74	22	29,7	-52
Кількість безробітних, що скористалися професійною орієнтацією, тис. осіб	7,2	5,5	76,4	-1,7

За даними таблиці 1 видно, що станом на січень 2021 року порівняно з січнем 2020 року чисельність військовослужбовців, які брали участь в АТО/ООС та отримували послуги ДСЗ, зросла на 4% і становила 12,9 тис. осіб, зокрема 10,4 тис. осіб із них набули статус безробітних (+4%); 301 військовослужбовець отримав роботу (-33%); 70 осіб проходили професійне навчання (-72%); 22 особи брали участь у громадських та інших тимчасових роботах (-70%) і 5,5 тис. осіб були охоплені профорієнтаційними послугами (-24%). Тобто сформувалися негативні тенденції зменшення обсягів надання послуг ДСЗ громадянам з числа військовослужбовців, які брали участь в АТО/ООС, що, на наш погляд, в першу чергу, пов'язано з пандемією COVID-19. Крім того, на рисунку 1 проаналізовано відповідні дані з безробіття станом на 1 лютого 2021 року [2].

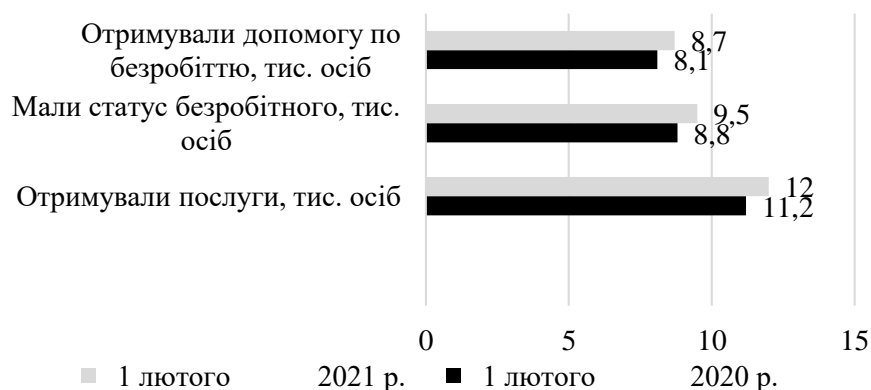

Рисунок 1. Аналіз надання послуг Державної Служби зайнятості України громадянам з числа військовослужбовців, які брали участь в АТО/ООС станом на 1 лютого 2021 року

Дані з рисунку 1 свідчать, що станом на 01.02.2021 року порівняно з 01.02.2020 року чисельність військовослужбовців, які брали участь в АТО/ООС та отримували послуги ДСЗ, зросла на 7,14% і становила 12 тис. осіб, зокрема 9,5 тис. осіб із них набули статус безробітних, а 8,7 тис. осіб отримували допомогу з безробіття. Потрібно підкреслити, що особи, звільнені з військової служби без права на пенсію, так само, як інші застраховані особи на випадок безробіття, можуть за певних умов отримати в ДСЗ, відповідно до Законів України «Про зайнятість населення» та «Про загальнообов'язкове

державне соціальне страхування на випадок безробіття» соціальні послуги у випадку безробіття (зокрема з професійної підготовки або перепідготовки, підвищення кваліфікації та сприяння в працевлаштуванні).

Важливими аспектами роботи ДСЗ щодо соціально-психологічної підтримки в напрямку працевлаштування військовослужбовців звільнених в запас та учасників військових дій, зокрема в АТО на Донбасі є такі: інформування демобілізованих військовослужбовців з питань реєстрації та отримання соціальних послуг у військових частинах та військкоматах; створення в усіх центрах зайнятості інформаційних куточків, встановлення носіїв інформації про вакансії, зокрема з вільним доступом до мережі Internet; проведення моніторингу таких осіб, контролю та аналізу надання їм соціальних послуг (за кожною особою закріплений фахівець центру зайнятості, який здійснює його подальший соціальний супровід); залучення транснаціональних компаній для працевлаштування даної категорії безробітних тощо; запровадження дистанційного навчання та навчання онлайн за допомогою освітнього проекту Prometheus; надання можливості безкоштовного вивчення англійської мови; запровадження проекту краудфандингової платформи, яка дозволяє майбутнім підприємцям проходити навчання та отримувати кошти на відкриття власної справи; сприяння формування відеореєстру, онлайн-співбесід та відеореєстру, які полегшили процес пошуку роботи для цих людей [3].

Крім того, відповідно до Закону України «Про зайнятість населення» військовослужбовці запасу можуть скористатися можливістю отримати ваучер для проходження професійного навчання (особам віком від 45 років). Важливим резервом для підвищення рівня їхньої соціально-психологічної підтримки в напрямку працевлаштування є запровадження для підприємств з кількістю працюючих 20 осіб і більше 5% квоти для осіб-воїнів АТО/ООС і сплата за рахунок Фонду зайнятості роботодавцеві Єдиного соціального внеску, що дозволить сприяти підвищенню ефективності працевлаштування [2].

Висновки

Таким чином, важливим аспектом соціально-психологічної підтримки військовослужбовців запасу, зокрема тих, які пройшли АТО/ООС є професійна їх адаптація до «нових» життєвих умов в напрямку забезпечення ефективної державної політики працевлаштування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Хвостенко Т. Особливості працевлаштування і адаптації учасників військових дій. 2017. URL: <http://business-territory.com/articles/osoblivosti-pratsevlashtuvannya-i-adaptatsii-uchasnikiv-viiskovikh-dii> (дата звернення 01.03.2021).
2. Аналітична та статистична інформація. Офіційний сайт Державної Служби статистики України. Київ. 2021. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/68> (дата звернення 01.03.2021).
3. Урядовий портал. Сайт Кабінету Міністрів України. Київ. 2021. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=248728255 (дата звернення 01.03.2021).

Кобиланський Олександр Володимирович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: akobilanskiy@gmail.com.

Заюков Іван Вікторович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: Zivan@i.ua.

Васаженко Наталія Олексіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри правознавства і гуманітарних дисциплін, Вінницький навчально-науковий інститут економіки Західноукраїнського національного університету, Вінниця, e-mail: ntl_apriori@yahoo.com.

Oleksandr V. Kobylanskyi, Dr. Sc. (Pedagogical), Professor, Head of the Chair Security of Life and Safety Pedagogic, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: akobilanskiy@gmail.com.

Ivan V. Zayukov, Cand. Sc. (Econ.), Associate Professor, Associate Professor of the Chair Security of Life and Safety Pedagogic, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: Zivan@i.ua

Natalia O. Vasazhenko, Cand. Sc. (Pedagogical), Associate Professor of the Chair of Law and Humanities, Vinnytsia Educational and Scientific Institute of Economics, Western Ukrainian National University, Vinnytsia, e-mail: ntl_apriori@yahoo.com.